

J. Ll. Castarlenas,
C. Durán,
F. Lagardera,
G. Lasiera,
P. Lavega,
M. Mateu,
P. Ruiz.
*Grup d'Estudi Praxiològic,
INEFC-Lleida.*

ESTUDI PRAXIOLÒGIC DE LES PRÀCTIQUES ESPORTIVES, EXPRESSIVES, LÚDICO-RECREATIVES I APREHENSIVES

Resum

En l'intent de construir una nova praxiologia que ens permeti comprendre el funcionament de les diverses accions amb significació pràctica, hem elaborat aquest article, l'objectiu del qual se centra en l'*aplicació als diferents grups de pràctiques, dels Universals Ludomotors* que segons P. Parlebas (1987) són: "models operatius portadors de la lògica interna de tot joc esportiu i que representen les estructures de base del seu funcionament". Aquesta tasca resultarà arriscada, ja que els universals ludomotors van ser concebuts per a l'anàlisi dels jocs esportius col·lectius i en general per a pràctiques competitives de tipus sòcio-motriu; malgrat això, pensem que en l'intent ens sorgiran noves propostes, noves vies d'estudi per a diverses pràctiques que ens donaran la possibilitat, si més no, de qüestionar el nom "universal", concepte que es podria fer extensible a qualsevol situació.

A més esperem despertar noves vies de recerca en el coneixement de l'estructura interna de les *accions intencionades i conscients amb significació pràctica*, i, més concretament, les esportives, aprehensives, lúdico-recreatives i expressives.

Paraules clau: universals ludomotors, xarxa de comunicacions motrius, xarxa d'interaccions de marca, sistema de puntuació, xarxa de canvis de rol, xarxa de canvi de subrols, comunicació indirecta.

Classificació de les diverses pràctiques

Són molts els intents que s'han realitzat per agrupar i classificar les diverses pràctiques físiques i principalment els esports. En la majoria dels casos, les taxonomies s'han construït a partir de trets que són pertinents, propis d'aquestes activitats, ja que obeeix a aspectes formals o categories pertanyents a altres disciplines.

Segurament, la tipologia més rigorosa que fins ara s'ha presentat és la de P. Parlebas (1981), en la qual des d'una perspectiva sistèmica, fonamentada en els trets d'existència o absència de companys, adversaris i incertesa en l'entorn, s'agrupen gran part dels jocs esportius i pràctiques físiques.

Malgrat haver-hi pràctiques que es poden desenvolupar en diferents medis, l'incertesa que origina l'entorn no ha estat inclosa en la nostra anàlisi, ja que la valoració del criteri entorn estable o inestable, suposa una gran varietat

d'aspectes qualitatius com per poder mesurar-se amb total objectivitat (1).

Hem escollit el tret competició (Cp) per substituir el d'incertesa de l'entorn, a causa que la realitat és molt heterogènia i amb l'aplicació d'aquest concepte esperem que esdevingui una taxonomia més aclaridora des del punt de vista operatiu.

Tanmateix per a l'estudi de les nostres pràctiques la presència o absència de competició ens permet obrir noves perspectives d'anàlisi (comunicació indirecta, aspectes fenomenològics...).

Aquesta forma d'agrupar les accions, ens servirà per idear una nova taxonomia en la qual es pugui veure ubicades totes les pràctiques que pot fer servir el professional de l'Educació Física i l'Esport.

Per a l'estudi de les accions intencionades i conscients amb significació pràctica dins dels contextos esportiu, lúdico-recreatiu, aprehensiu i expressiu, considerem que els trets distintius per elaborar una classificació operativa

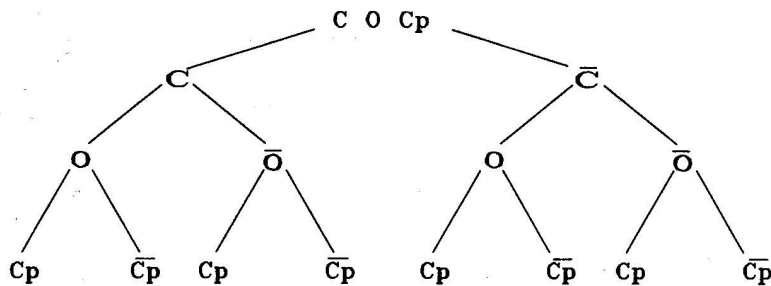

Figura 1. Classificació de les accions a partir dels trets Col·laboració (C), Oposició (O) i Competició (Cp)

podrien ser l'existència o no de Col.laboració (C), Oposició (O) i Competició (Cp), ja que la combinació d'aquests trets ens origina accions totalment diferents i susceptibles de ser agrupades en famílies homogènies que podran utilitzar els mateixos sistemes i mètodes d'investigació.

El tret col.laboració, l'identifiquem en aquelles situacions en les quals entre els participants es desencadenen accions amb la finalitat d'aconseguir una fita comuna. El tret oposició, l'identifiquem en aquelles situacions en les quals els participants duen a terme accions amb l'objectiu d'establir una relació de confrontació. La competició fa referència a l'existència d'un sistema d'enfrontament, escollit de forma convencional que permet, en funció dels resultats, situar els participants en una jerarquia d'èxits (vegeu figura 1 i quadre 1).

Característiques de les activitats objecte d'estudi

Cal recordar que les pràctiques de les quals es pot ocupar el professional en l'educació física i l'esport són molt nombroses i a la vegada molt diverses com per poder estudiar-les totes a la vegada.

En aquest treball s'han escollit accions representatives de les sis categories que en el quadre 1 observem, per iniciar l'estudi praxiològic.

Les pràctiques individuals

Entenem per pràctiques individuals aquelles que impliquen una actuació aïllada dels subjectes, és a dir, aquelles en les quals els participants no estableixen ni col.laboració, ni oposició directa amb d'altres.

Tenint en compte el paràmetre competició aquestes pràctiques es poden agrupar en:

- Pràctiques individuals competitives: gimnàstica artística, curses atlètiques, bitlles, salts, windsurf...

(COCp) PRÀCTIQUES DE COL.LABORACIÓ I OPOSICIÓ AMB COMPETICIÓ — <i>ESPORTS</i>: handbol, bàsquet, futbol... — <i>JOCS</i>: marro, cementiri, cadena...
(C Cp) PRÀCTIQUES DE COOPERACIÓ I COMPETICIÓ — <i>ESPORTS</i>: ESPORTS AMB SUPORT MUSICAL: gimnàstica rítmica de conjunts, patinatge artístic per parelles, natació sincronitzada... ESPORTS EN L'ENTORN NATURAL: ciclisme contra rellotge per equips, rem (C-2, C-3...), bobsleigh per equips...
(O Cp) PRÀCTIQUES D'OPOSICIÓ I COMPETICIÓ — <i>ESPORTS</i>: ESPORTS DE COMBAT O LLUITA: judo, lluita, boxa, <i>kendo</i>, esgrima... ESPORTS AMB MÒBIL: Espai comú: frontó, pilota basca, esquaix... Espai antitètic: tennis, ping-pong... — <i>JOCS</i>: el mocador, el pols gitano...
(C O) PRÀCTIQUES DE COL.LABORACIÓ I OPOSICIÓ No existeixen accions d'aquest tipus que no siguin competitives
(Cp) PRÀCTIQUES INDIVIDUALS I COMPETITIVES — <i>ESPORTS</i>: ESPORTS EN ESPAI CONCURRENT: natació en piscina, curses de velocitat... ESPORTS EN ESPAI COMÚ: curses de mig fons i fons, windsurf... CONCURSOS: salt d'alçada, salt de longitud, gimnàstica artística, natació, windsurf... — <i>JOCS</i>: bitlles...
(C) PRÀCTIQUES DE COL.LABORACIÓ — ACCIONS DE COOPERACIÓ INFORMALS: passejar en rem, tàndem... — JOCS COOPERATIUS: el nus, mantejar, torres humanes (castellers)... — ACCIONS EXPRESSIVES: teatre, mim... — ACCIONS APREHENSIVES: <i>shiatsu</i>, quiromassatge...
(O) PRÀCTIQUES D'OPOSICIÓ — Les accions d'oposició exigeixen la presència de competició. No hi ha accions en aquesta categoria.
(I) PRÀCTIQUES INDIVIDUALS NO COMPETITIVES — ACCIONS AMB MOBILITAT: excursions, malabars, passejar, anar amb bicicleta, nedar, <i>tai chi</i>... — ACCIONS AMB IMMOBILITAT APARENT: ioga, relaxació, microgimnàstica, eutonia...

Quadre 1. Distribució de les accions a partir dels criteris de presència o absència de Col.laboració, Oposició i Competició. C: Presència de col.laboració, O: Presència d'oposició, Cp.: Presència de competició

b) Pràctiques individuals no competitives. Aquestes últimes a la vegada tenint en compte la presència o no de mobilitat, es divideixen en:

- b.1. Pràctiques individuals amb mobilitat: passejar, excursionisme, malabars, anar amb bicicleta, *tai chi*...
- b.2. Pràctiques individuals amb immobilitat aparent: ioga, relaxació..

En referir-nos a les pràctiques individuals amb competició, considerem imprescindible no obviar les relacions que s'estableixen entre els participants, encara que no intervinguin simultàniament, ja que l'actuació d'un jugador generalment condiciona la dels altres. Aquesta circumstància l'anomenem comunicació indirecta.

Pràctiques de col.laboració amb competició

En aquestes pràctiques hi ha la presència d'interacció motriu essencial i directa entre els companys. Els adversaris intervenen en moments diferents, per tant, no interactuen directament amb els seus rivals, però poden condicionar la seva intervenció.

Diferenciem dos grups principals:

- a) Esports amb suport musical. Són

pràctiques tancades, programades, que persegueixen l'optimització mitjançant la consecució d'aspectes comuns com ara la bellesa, l'estètica, l'harmonia, la plasticitat, l'originalitat, l'adaptació correcta al mòbil... Pertanyen a aquesta categoria la gimnàstica rítmica de conjunts, la natació sincronitzada per equips, el patinatge per parelles...

- b) Esports que es realitzen en un entorn natural, tractant de fer un recorregut determinat en el menor temps possible. Es poden presentar dificultats en els desplaçaments, l'entorn origina imprevistos. Es persegueixen objectius com ara la sincronització de les accions grupals, la correcta dosificació de l'esforç, un nivell òptim d'execució biomecànica... En definitiva són accions cícliques, amb poques possibilitats per variar els estereotips motors predeterminats (pedalar, remar...). Són pràctiques d'aquesta categoria el ciclisme per equips contra rellotge, el *bosleight*...

Hem escollit la gimnàstica rítmica de conjunts per realitzar l'anàlisi praxològica de les accions de col.laboració amb competició.

Pràctiques de col.laboració i d'oposició

En aquestes pràctiques hi ha la presència d'interacció motriu essencial i directa entre els companys (col.laboració) i els adversaris (oposició) i, per tant, sempre són competitives, amb participació simultània.

En aquest grup es localitzen principalment els esports d'equip (handbol, voleibol, futbol, bàsquet...), i hem triat l'handbol per a l'aplicació dels universals en el seu estudi.

També s'inscriuen altres pràctiques, com alguns tipus de curses (relleus 4 x 400, curses ciclistes per equips...), alguns jocs tradicionals (marro, cemen-tiri, cadena...).

Pràctiques d'oposició

En les pràctiques d'oposició hi ha presència d'interacció essencial i directa entre els adversaris, la participació és simultània i sempre hi ha competició. Es presenten diversos grups d'esports i jocs:

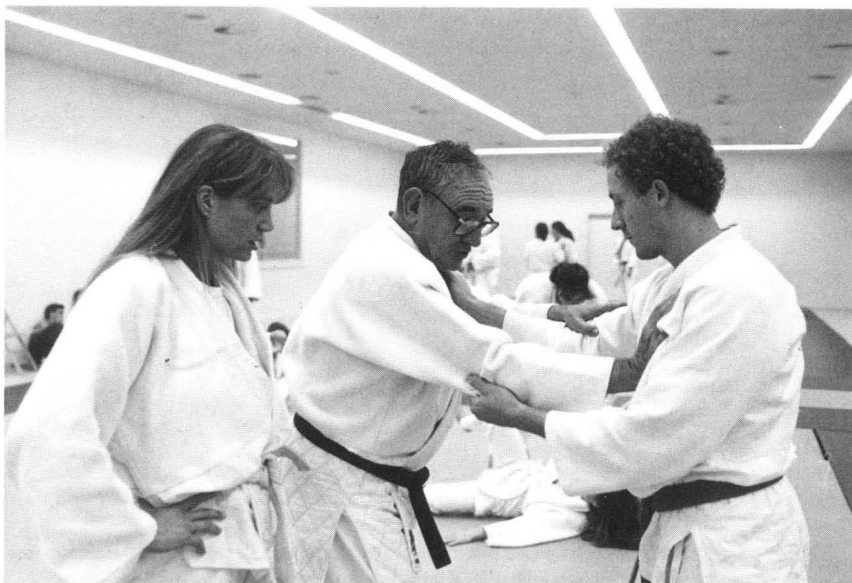
- a) Esports de lluita. S'estableix un enfrontament cos a cos entre els adversaris. És el cas del judo, la lluita grecoromana, l'esgrima, el *kendo*, el bastó canari, la boxa...
- b) Esports amb mòbil: tennis, frontó, bàdminton, pilota basca, pilota valenciana, ping-pong...
- c) Jocs: pols gitano, mocador...

De totes aquestes pràctiques, hem escollit el judo com a objecte de la nostra anàlisi.

Pràctiques de col.laboració sense competició

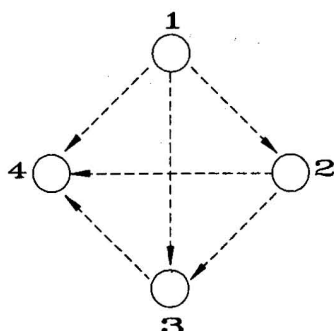
Hi ha presència d'interacció motriu essencial i directa entre els participants (col.laboració), la participació és simultània. En canvi mai no hi ha competició.

Són pràctiques ludo-recreatives, de cooperació, que tenen com a finalitat el divertiment o el plaer. Aquestes accions es poden dividir en els grups següents:

- a) Accions de cooperació informals: passejar amb rem, tàndem, alpinisme en cordada...
- b) Accions expressives: teatre, mim, pantomim, balls...
- c) Accions aprehensives: quiromassatge, *shatsu*, hidromassatge...
- d) Jocs cooperatius: joc del nus, man-tejar, torres humanes (castellers)...

L'existència d'una gran varietat d'accions de col.laboració sense competició suggereix no arriscar-se a l'hora de tractar només una d'elles ja que això implicaria fer una anàlisi massa reduccionista i, per tant, poc significativa.

Gràfic 1. Les línies discontinues que van de participant a participant indiquen la comunicació indirecta que origina el sistema de competició

Aplicació dels universals a les diferents situacions

Xarxa de comunicacions motrius

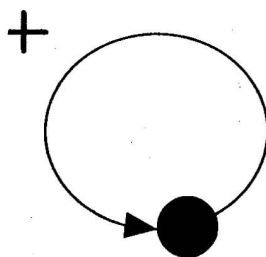
Definició

És la representació gràfica de les interaccions motrius directes. Fonamentalment es distingeixen comunicacions (accions de cooperació) i contracomunicacions (accions d'oposició) motrius.

Aplicació de la xarxa de comunicacions motrius a diferents pràctiques

— Pràctiques individuals.

Pràctiques individuals competitives:
En aquest grup de pràctiques, la xarxa

Gràfic 2. Les relacions que s'estableixen entre els participants són únicament intraindividuals (amb un mateix)

de comunicacions motrius és 1-exclusiva d'individus, estable (les relacions entre els jugadors no varien) i simètrica (tots els participants gaudeixen de les mateixes condicions). Cal recordar però que en aquest cas no hi ha interacció motriu essencial i directa entre els participants, en tot cas no s'ha d'obviar la importància que pot tenir la interacció directa.

Aquestes accions tenen una particularitat que els dona el sistema de competició, quant al fet que la intervenció d'un jugador pot condicionar la

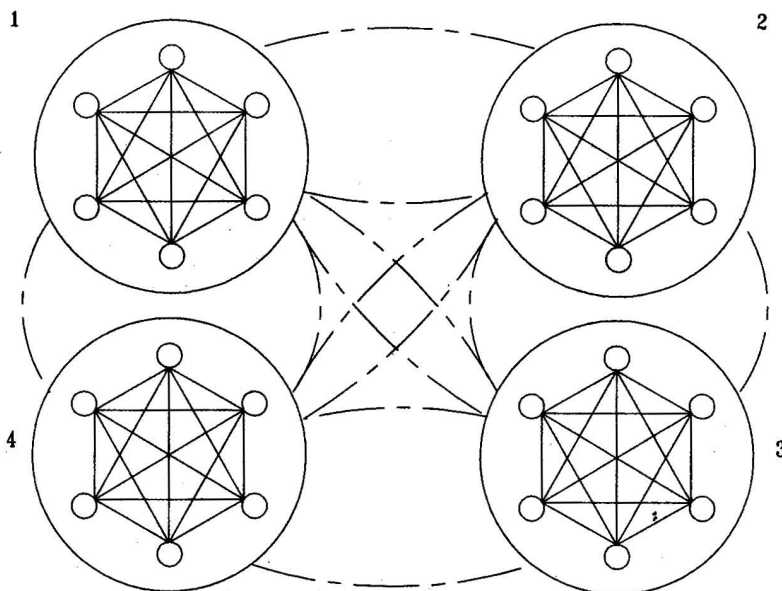
dels altres, per exemple una puntuació de 10 en una actuació de la primera gimnasta, obligaria que les altres arriuessin més en l'execució dels seus exercicis (vegeu l'apartat "La comunicació indirecta"). (Vegeu gràfic 1).

Pràctiques individuals no competitives: En aquestes accions, la xarxa de comunicacions motrius també és del tipus 1-exclusiva d'individus estable i simètrica. En canvi no s'observa cap tipus d'interacció indirecta, la qual ve determinada pel sistema de competició (vegeu gràfic 2).

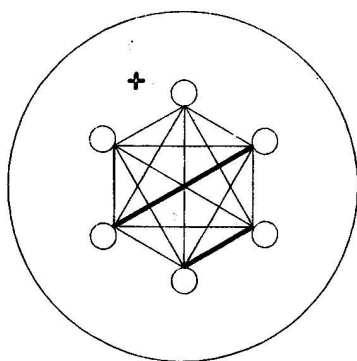
Pràctiques individuals d'immobilitat aparent:

La xarxa de comunicacions motrius es correspon amb l'anterior.

— Pràctiques de col.laboració i competició (gimnàstica rítmica de conjunts). En aquest tipus de pràctiques, la xarxa de comunicacions motrius és N-exclusiva d'equips (és una competició entre equips), estable (les relacions de cooperació amb els companys no varien en cap moment) i simètrica

Gràfic 3. Representació de la xarxa de comunicacions motrius (entre els membres d'un mateix equip) i comunicacions indirectes (entre els diferents equips). Els números indiquen l'ordre de participació dels conjunts

Gràfic 4. Representació de la xarxa de comunicacions motrius que s'estableixen en un conjunt, diferenciant els nivells d'interacció

(tots els equips tenen els mateixos efectius).

Malgrat no existir oposició directa (interacció motriu essencial) entre els equips, l'actuació d'un conjunt condiona la dels altres. Per tant, no s'ha d'obviar aquesta competitivitat existent entre els equips que s'enfronten i cal considerar

la presència d'una contracomunicació entre ells encara que no sigui essencial. Amb aquesta efecte es proposa graficar la competitivitat que originen aquestes accions cooperatives de competició, i indicar l'ordre d'intervenció dels equips (vegeu gràfic 3).

Dins un mateix conjunt es poden donar diversos nivells d'interacció, per exemple entre dos jugadors que es passen el mòbil i d'altres que realitzen accions individuals. En el primer cas la col.laboració és més intensa perquè el que fa un jugador afecta sobre les accions de l'altre (passar i rebre), en canvi els altres jugadors només s'han de preocupar de mantenir una ubicació espacial correcta i preveure les actuacions properes (vegeu gràfic 4).

— Pràctiques de col.laboració i oposició (handbol).

La xarxa de comunicacions motrius corresponent a les accions de col.laboració i oposició és la xarxa 2-exclusiva d'equip (no canvien en cap moment

les seves relacions de col.laboració i oposició) estable i de duel simètric (vegeu gràfic 5)

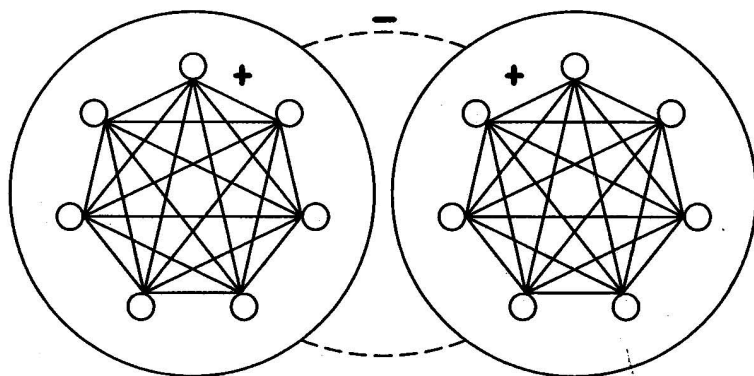
— Pràctiques d'oposició (judo).

Dins d'aquestes pràctiques la xarxa és 2-exclusiva d'individus, estable i de duel simètric.

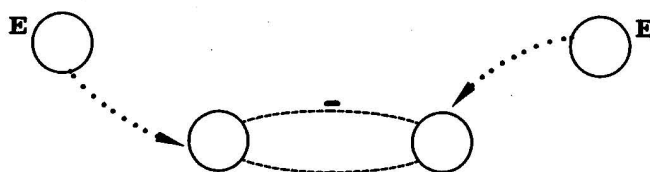
Cal establir algunes matitzacions diferencials respecte a les interaccions que s'estableixen en aquesta pràctica:

1. Comunicacions amb l'entrenador. Tot i que no siguin comunicacions motrius, cal tenir-les presents, ja que condicionen directament (molt més que en altres accions com els esports d'equip) les actuacions dels lluitadors (vegeu gràfic 6).
2. Comunicacions amb l'adversari. L'objectiu final de tot combat és contracomunicar amb l'adversari, o sigui, emetre accions que possibilitin obtenir un resultat exitós. Però no totes les accions que es porten a terme en un combat aconsegueixen aquesta finalitat. Per tant, podem distingir dos tipus d'accions:
 - Les que aconsegueixen l'objectiu desitjat.
 - Les que no aconsegueixen l'objectiu.

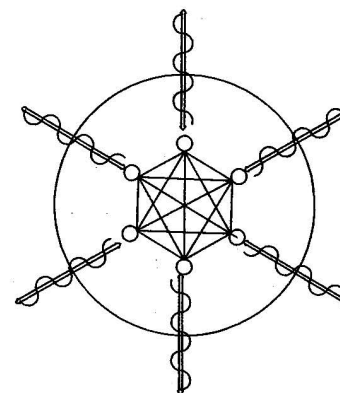
— Pràctiques de col.laboració sense competició.

Gràfic 5. Xarxa de comunicacions motrius en les accions de col.laboració i d'oposició (handbol)

Gràfic 6. Xarxa de comunicacions indirectes existents entre el lluitador i l'entrenador

Gràfic 7. Xarxa de comunicació constant i inconstant que es presenta en aquest tipus de pràctiques. Les fletxes que entren i surten mostren la possibilitat d'incorporar-se o abandonar la pràctica

La dinàmica que originen aquestes pràctiques és molt flexible ja que no atén cap reglamentació estricta, és a dir, el nombre de participants pot variar d'un moment a l'altre segons la seva motivació. En aquest sentit, es proposa introduir l'expressió de xarxa constant o xarxa inconstant en funció de la permanència dels jugadors en la pràctica (vegeu gràfic 7).

Xarxa d'interaccions de marca

Definició

Són comunicacions o contracomunicacions motrius que determinen l'èxit o el fracàs dels participants.

La xarxa d'interaccions de marca pot ser de tres tipus:

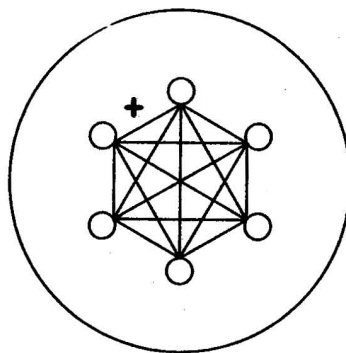
- Antagònica. Situacions en les quals només es valoren les interaccions de marca d'oposició.
- Cooperativa. Situacions en les quals només es valora la interacció de marca de col.laboració.
- Mixta. Situacions en les quals es valoren ambdós tipus d'interacció de marca.

Aplicació de la xarxa d'interacció de marca a diferents pràctiques

— Pràctiques individuals.

Pràctiques individuals competitives:
En aquestes pràctiques cal realitzar una sèrie d'elements de la manera més òptima possible. La xarxa d'interacció de marca obeeix a la correcta realització d'aquests elements i es penalitzen les execucions que s'allunyen dels models considerats òptims. Això fa que no es puguí parlar de xarxes d'interacció de marca estrictament agonístiques o estrictament cooperatives, ja que hauríem de parlar de xarxes d'interacció de marca en base al nivell d'execució.

Pràctiques individuals no competitives:
Tot i no haver-hi una competició amb altres participants, el resultat d'aquestes pràctiques ve determinat per si s'han pogut assolir els objectius i les motivacions previstes. En tot cas resulta

Gràfic 8. Xarxa d'interacció de marca corresponent a les pràctiques de col.laboració i competició, estrictament cooperativa

qüestionable determinar l'existència d'algun tipus d'interacció de marca en pràctiques on no hi ha competició, ja que el concepte d'interacció de marca estrictament parlant s'ha ideat per a pràctiques competitives. Per tant, l'aplicació d'aquest concepte en les accions no competitives suposaria ampliar la noció original d'interacció de marca, afegint d'altres aspectes de caire més fenomenològic (motivacions, sensacions, finalitats no motrius perseguides...).

Pràctiques individuals d'immobilitat aparent:

Aquestes accions, a diferència de les pràctiques psicomotrius no competitives, generalment no presenten objectius motrius clarament observables, ja que la seva naturalesa és de tipus fenomenològic. Per aquest motiu, si es vol

aplicar el concepte universal d'interacció de marca cal realitzar una interpretació més àmplia.

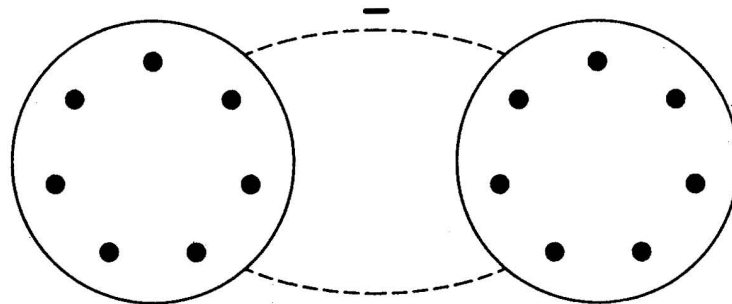
— Pràctiques de col.laboració i competició (gimnàstica rítmica de conjunts). Aquestes pràctiques es corresponen amb una xarxa d'interacció de marca estrictament cooperativa, on la valoració esdevé bàsicament subjectiva en funció de paràmetres com ara l'harmonia, la coordinació grupal en l'intercanvi de mòbils i l'estètica en les accions.

S'observa una xarxa d'interacció de marca semblant a la de les pràctiques psicomotrius competitives, únicament es diferencia en el fet que en les accions de col.laboració i competició les interaccions de marca, a més de valorar la realització dels elements que executa cada jugador, també es consideren l'estètica, l'harmonia i la conjunció de l'equip.

En definitiva, podem distingir dos tipus d'interacció de marca en aquestes pràctiques, una de caire psicomotriu (l'execució individual de cada element) i l'altra sòcio-motriu (estètica, harmonia, conjunció de les accions d'equip). (Vegeu gràfic 8).

— Pràctiques de col.laboració i oposició (handbol).

En tots els esports d'equip existeix una xarxa d'interacció de marca estrictament antagònica, ja que el conjunt de comunicacions motrius essencials i directes previstes per les regles, reflecteix

Gràfic 9. Representació de la xarxa d'interacció de marca per les accions de col.laboració i oposició (handbol)

tides en el marcador, representen relacions antagòniques d'oposició, clàssica estructura de duel sobre l'adversari (marcar un gol).

Cal tenir en compte que les relacions de col.laboració, com per exemple el nombre de passades efectuades entre els jugadors o els aspectes estètics del joc no són considerats interaccions de marca (vegeu gràfic 9).

— Pràctiques d'oposició (judo).

En els esports de combat es poden diferenciar tres tipus d'interaccions de marca, ja que totes són maneres de fer variar el marcador, encara que unes s'anomenen puntuacions i d'altres sancions o penalitzacions:

- Les que es desprenen de la materialització d'accions ofensives (projectar, estrangular, immobilitzar).
- Les que es desprenen d'accions defensives que es donen com a conseqüència de la demostració d'inferioritat d'un dels dos lluitadors.
- Les que es desprenen de les accions que van en contra del reglament (generalment impliquen perillositat per a l'adversari).

— Pràctiques de col.laboració sense competició.

L'aplicació de la xarxa d'interacció de marca per les presents accions, troba les mateixes dificultats que les esmentades en el grup d'accions individuals no competitives. En tot cas caldria valorar l'aportació que origina el grup en les "interaccions de marca" a l'hora d'aconseguir objectius motrius i de caire psicològic com motivacions, afectivitat...

Sistema de puntuació

Definició

El sistema de puntuació es desprèn de la materialització de les interaccions de marca en un codi desxifrabable per tal de poder comparar els resultats dels participants i determinar un guanyador.

En línies generals, segons P. Parlebas (1982) es diferencien tres tipus de sistemes de puntuació:

- **Puntuació límit.** Pràctiques en les quals la limitació del temps no ve implícita en el reglament sinó que depèn del marcador, és a dir, el guanyador en aquestes accions és la persona o equip que abans aconsegueix un nombre predeterminat de punts (voleibol, tennis, ping-pong, joc del cementiri, joc de moros i cristians...).
- **Temps límit.** Pràctiques que tenen en el temps l'acotament de la seva durada, quan s'esgota el temps per intervenir, el guanyar s'obté de la comparació del resultat de les parts que s'enfronten (futbol, bàsquet...).
- **Puntuació límit-temps límit.** Pràctiques en les quals el final es pot determinar en base a la puntuació o al temps, és a dir que si una de les parts que s'enfronta demostra abans de l'acabament del temps la seva superioritat envers l'altra, l'enfrontament es pot donar per finalitzat (judo, boxa...).

Aplicació del sistema de puntuació a diferents accions

— Pràctiques individuals.

Pràctiques individuals competitives:
Aquestes accions no es poden inclou-

re en cap dels sistemes de puntuació abans esmentats, es presenten diverses formes de competició, en uns casos es comparen les marques assolides per cada jugador (salt, llançaments...), en d'altres casos es pren en consideració el temps emprat a cobrir una distància (curses, esquí, *bosleight*...) i finalment en d'altres situacions es valora la qualitat de l'execució. En aquestes el sistema de puntuació esdevé molt subjectiu, malgrat existir la tendència d'objectivar al màxim el reglament (gimnàstica artística; salt de poltre, barra fixa; mans lliures, pilota, aro, masses; salt de trampolí, llit elàstic). Aquestes últimes pràctiques s'acosten al sistema de puntuació temps límit, encara que la participació no és simultània sinó alterna (els jugadors no coincideixen en el mateix espai i temps d'intervenció).

Observem que existeix un nombre considerable de modalitats psicomotrius competitives heterogènies en les quals el sistema de puntuació es pot correspondre a diferents paràmetres (ala delta, paracaigudes...).

Pràctiques individuals no competitives:
En les pràctiques que no són competitives, no s'hi troba cap sistema de puntuació ja que no té sentit parlar de guanyadors ni de perdedors.

Pràctiques individuals d'immobilitat aparent:
Succedeix el mateix que en el grup anterior.

— Pràctiques de col.laboració i competició (gimnàstica rítmica de conjunts). En aquestes pràctiques el sistema de puntuació és molt semblant al de les accions psicomotrius de competició. En el cas de la gimnàstica rítmica de conjunts, cada equip té un mateix interval temporal per realitzar les seves actuacions, cada equip però intervé en moments diferents (participació alterna) i la puntuació es realitza també segons criteris subjectius en funció de la qualitat de l'execució de l'equip.

— Pràctiques de col.laboració i oposició (handbol). El sistema de puntuació és de *temps límit*; guanya l'equip que més punts obté en un temps determinat.

— Pràctiques d'oposició (judo). En aquests esports el sistema de puntuació és el de *puntuació límit-temps límit*, ja que un combat pot concloure abans que acabi el temps, si es realitza

una acció que el reglament determina com a guanyadora (30" d'immobilització, luxació, estrangulació...). Si finalitza el temps predeterminat i no s'ha aconseguit cap acció exitosa, es comparen els resultats parcials dels contrincants.

— Pràctiques de col.laboració sense competició.

La inexistència de competició en aquestes pràctiques fa que no es pugui parlar de sistema de puntuació. Són accions en les quals el resultat, fonamentalment se centra a assolir un objectiu de tipus motivacional (passar-s'ho bé, divertir-se...).

La xarxa de canvis de rol

Definició

Segons P. Parlebas (1981) el rol és "l'estatus traduït en actes és l'estatus dinamitzat que pren cos. El rol troba la seva pertinença en tres grans sectors de l'acció: la interacció motriu envers l'altra, relacions amb l'espai i relacions amb els objectes mediadors. Aquest concepte no defineix els individus sinó el tipus d'acció motriu..."

Per tant, la xarxa seria la representació gràfica dels canvis de rol que es presenten en cada pràctica.

Aplicació de la xarxa de canvis de rol a diferents accions

— Pràctiques individuals.

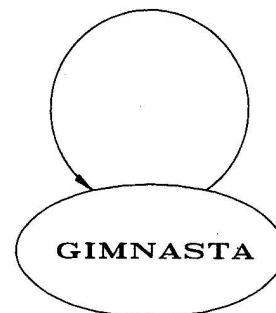
En totes les accions psicomotrius s'observa només un rol, relacionat amb la pràctica que es desenvolupa, circumstància que origina que no hagi canvi de rols.

— Pràctiques de col.laboració amb competició (gimnàstica rítmica).

Es tracta de pràctiques que inclouen un únic rol: gimnasta. Aquest rol, de la mateixa manera que passa amb les accions psicomotrius és permanent, fix, estable (vegeu gràfic 10).

— Pràctiques de col.laboració i oposició (handbol).

En el sistema de rols de les presents

Gràfic 10. Representació del sistema de rols en les accions de col.laboració i competició

pràctiques es poden identificar, seguint la proposta de P. Parlebas, dos rols (porter i jugador de camp). No obstant, una anàlisi més acurada de les accions de col.laboració i oposició (com la que fa J. Hernández Moreno, 1984) ens permet esbrinar el que s'anomena rol estratègic. En el cas de l'handbol diferenciem els rols estratègics següents: jugador amb pilota, jugador sense pilota de l'equip que té la possessió de la pilota, jugador sense pilota de l'equip que no la té i porter (vegeu gràfic 11).

— Pràctiques d'oposició (judo).

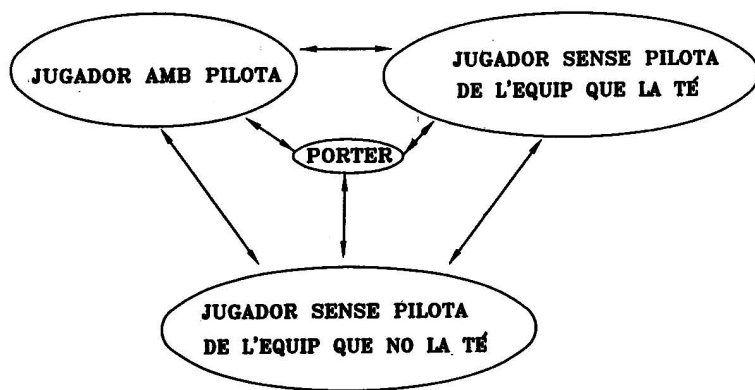
En el judo, en funció de la interacció motriu que s'estableix amb l'adversari, tenint en compte aspectes que s'esmenten implícitament o explícita en el reglament, podem identificar tres rols: lluitador en situació d'espera, lluitador defensiu o en situació defensiva i lluitador atacant o en situació atacant. Per a la identificació d'aquests rols caldrà diferenciar les accions que tenen lloc en el combat dret i les que es presenten en el combat a terra ja que malgrat s'identifiquin els mateixos rols tant en una com en l'altra situació, sorgiran matitzacions diferenciadores (vegeu gràfic 12).

— Pràctiques de col.laboració sense competició.

La determinació dels rols no es pot fer en base al reglament ja que no existeix. Principalment es pot fer la distinció següent:

KHOMENKO, Samanialav. URSS. Foto Sport 90

Gràfic 11. Representació de la xarxa de canvis de rol per a les pràctiques de col·laboració i oposició (handbol)

- Pràctiques en les quals es presenta un únic rol (passejar amb rem, passejar en doble *scul*) com el de remador.
- Pràctiques en les quals es presenten més d'un rol (passejar en rem quatre amb timoner) com el de remador i el de timoner.

Els rols en les accions de col·laboració sense competició poden ser permanents (els subjectes desenvolupen el seu rol des del començament fins a la fi de la pràctica) o no permanents (els subjectes poden sortir o incorporar-se a la pràctica en qualsevol moment).

Xarxa de canvi de subrols

Definició

Segons P. Parelbas (1981) "cada subrol representa una acció motriu mínima perquè tingui sentit des del punt de vista de l'observador i de l'analista". Per tant, el subrol és la unitat mínima d'acció associada a un rol, encara que en un nivell més elemental es podrien distingir les tècniques o modalitats d'execució de cada pràctica que ens donarien una anàlisi més exhaustiva de la lògica interna de cada pràctica.

Un cop s'hagin detectat els subrols per una determinada pràctica ens serà molt útil servir-nos del ludograma o segui-

ment gràfic del canvi de subrols que realitza un individu quan està participant.

Aplicació de la xarxa de canvi de subrols a diferents pràctiques

En relació amb l'aplicació dels subrols als diferents grups de pràctiques, voldríem fer dues puntualitzacions:

- La mateixa definició deixa molt obert el concepte, la qual cosa fa que quan busquem la determinació dels subrols en cada grup de pràctiques haguem de fer-ho en funció del que en aquelles tingui significat, per exemple, en el cas de l'handbol, el fet de fallar, té un significat molt diferent que fallar en gimnàstica rít-

mica, per aquest motiu no podem generalitzar el concepte de subrol per aplicar-lo als diferents grups.

- Com a conseqüència de l'anterior, els subrols s'analitzaran específicament i amb criteris individuals en cadascuna de les pràctiques que s'estudien en els articles següents.

La comunicació indirecta: codi gestèmic i codi praxèmic

L'estudi de la comunicació indirecta en les diferents pràctiques, potser és l'aspecte més complex de l'anàlisi praxiològica, ja que precisa coneixements de semiologia, semiòtica i d'altres ciències afins per tal de poder aprofundir i interpretar amb prou rigor els gestos, els praxemes i les verbalitzacions, i els seus efectes sobre les accions.

En les pràctiques, no té sentit parlar de la comunicació indirecta, l'única consideració respecte d'això seria dins de les situacions individuals amb competició on s'hauria d'estudiar la comunicació que s'estableix entre l'entrenador i l'esportista.

En les pràctiques col·lectives no competitives, que obeeixen factors motivacionals, té molta importància l'intercanvi de missatges verbals. En canvi quan entra la competició i es valoren aspectes com l'estètica, l'intercanvi verbal i gestèmic gairebé no existeix. En les pràctiques d'oposició, l'interès resideix en la descodificació dels praxemes i en la materialització de les verbalitzacions que faci l'entrenador observant el combat des de l'exterior.

Gràfic 12. Representació de la xarxa de canvis de rol per a les pràctiques d'oposició

En les pràctiques de col·laboració i oposició, les comunicacions indirectes es manifesten regularment entre els jugadors i entre l'entrenador i els participants. Finalment, cal destacar que en tots els tipus de pràctiques, fonamentalment en les competitives, la presència del públic pot condicionar l'actuació dels participants. Un estudi fenomenològic podria facilitar la comprensió dels comportaments dels jugadors en relació amb les conductes dels espectadors.

Bibliografia

HERNÁNDEZ, J. *Análisis de la acción de juego en los deportes de equipo. Su aplicación al balon-*

cesto, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1987. Tesi doctoral.

GRUP D'ESTUDI PRAXIOLÒGIC INEFC-LLEIDA. *Necessitat d'una disciplina praxiològica per al coneixement de les accions esportives, expressives i lúdiques*, INEFC-Lleida, 1992.

GRUP D'ESTUDI PRAXIOLÒGIC INEFC-LLEIDA. *Vers la construcció d'una disciplina praxiològica que aculli i estudiï la diversitat de pràctiques corporals i esportives existents*, INEFC-Lleida, 1992.

PARLEBAS, P. *These pour le doctorat d'etat en lettres et sciences humaines. Psychologie sociale et theorie des jeux. Etude de certains jeux sportifs*, París, 1987.

PARLEBAS, P. *Contribution à un lexique commenté en science de l'action motrice*, INSEP, París, 1981.

PARLEBAS, P. *Elementos de sociología del deporte*, Junta de Andalucía, UNISPORT, Màlaga, 1988.

PERRAMON, M.; FONT, T.; RODRÍGUEZ, M. *Estudi funcional de la gimnàstica rítmica de conjunts. Fonaments de tàctica esportiva*, INEFC-Lleida, 1991. Treball de l'assignatura.

PLANA, C. *Estudio funcional y estructural de la danza "La hojita del pino"*, INEFC-Lleida, 1991. Treball inèdit.

Notes

(1) Per exemple, si parlem d'accions realitzades en aigües braves, ens resulta difícil indicar quin nivell d'inestabilitat es presenta en relació amb què es poden dur a terme en una pista de gel o en fer ala de pendent en un dia de molt de vent. Podríem assegurar que un partit de futbol realitzat un dia de pluja no presenta inestabilitat en el medi?